

Peta godišnja konferencija Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu

Harmonizacija sudske prakse u Bosni i Hercegovini

Pripremili: organizatori konferencije

AIRE Centar (*Advice on Individual Rights in Europe - The AIRE Centre*) i Ustavni sud Bosne i Hercegovine, kao suorganizatori, u saradnji s Visokim sudskim i tužilačkim savjetom Bosne i Hercegovine, organizovali su petu godišnju konferenciju Pravosudnog foruma za Bosnu i Hercegovinu (BiH) na temu *Harmonizacija sudske prakse u BiH* (u daljem tekstu: Konferencija).

Pravosudni forum je dio širih aktivnosti AIRE Centra u BiH usmjerenih ka jačanju implementacije Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Evropska konvencija) i njenih standarda u BiH, što pruža direktnu podršku jačanju vladavine prava i potpunijem poštovanju ljudskih prava u BiH. Ova Konferencija je također organizovana uz pomoć britanske vlade kao podrška pravosudnom sistemu BiH u procesu pripreme za evropske integracije. Cilj Pravosudnog foruma za BiH jeste unapređenje saradnje među najvišim sudskim instancama i harmonizacija sudske prakse u BiH kako bi ona bila ujednačena s evropskim standardima, kao doprinos pravnoj sigurnosti svih njenih građana.

Konferencija je održana 18. i 19. novembra 2021. godine u Mostaru. Okupila je predstavnike Ustavnog suda BiH, Suda BiH, vrhovnih sudova Federacije BiH i Republike Srpske, Apelacionog suda Distrikta Brčko BiH, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV), okružnih i kantonalnih sudova, te centara za edukaciju sudija i tužilaca. Zbog epidemioloških mjera koje su na snazi u BiH broj učesnika koji su direktno učestvovali na Konferenciji je bio ograničen, s tim što je šira publika imala mogućnost da je prati putem *Zoom* platforme.

Bez obzira na otežane okolnosti u kojima se održava već drugu godinu – a kako je jedan učesnik naglasio – Konferencija je postala jedan od najvažnijih pravosudnih događaja u BiH, koja je ovog puta u fokusu imala predstavljanje **Izvještaja o primjeni standarda zaštite prava iz članova II/3b) i II/3f) Ustava BiH, tj. članova 3 i 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda** (u daljem tekstu: Izvještaji) i predstavljanje jedinstvene **Baze sudske prakse**.

Izvještaj o praksi sudova u BiH u pogledu prava iz članova 3 i 8 Evropske konvencije izradio je AIRE Centar u saradnji s Ustavnom sudom BiH, vodeći se značajnim brojem predmeta koji su se pojavili pred domaćim sudovima i Ustavnim sudom BiH, a u kojima se ispituju navodne povrede prava iz ova dva člana.

Prije panel diskusija, Konferenciju su otvorili Mato Tadić, predsjednik Ustavnog suda BiH, Halil Lagumdžija, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Matt Field, ambasador Britanske ambasade u BiH i Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan iz AIRE Centra, koji su svi podsjetili na potrebu ulaganja zajedničkih napora usmjerenih ka jačanju kapaciteta pravosuđa u primjeni standarda iz dva člana Evropske konvencije povodom kojih su Izvještaji pripremljeni, usklađivanju domaće sudske prakse i kreiranju pravne sigurnosti kroz kvalitetne sudske odluke u BiH o tim pitanjima.

Učesnicima je metodologiju rada prilikom izrade Izvještaja predstavio Zvonko Mijan, registrar Ustavnog suda BiH.

Tokom prvog dana na Konferenciji su organizovane **dvije panel diskusije** na odabrane teme.

Prije prve panel diskusije predstavljen je Izvještaj o primjeni standarda zaštite prava iz člana II/3f) Ustava BiH i člana 8 Evropske konvencije u praksi sudova u BiH u pogledu prava na privatni i porodični život, dom i prepisku. Panelisti su bili predstavnici Apelacionog odjeljenja Suda BiH, Apelacionog suda Brčko distrikta, Vrhovnog suda FBiH, Okružnog suda u Banjaluci, Kantonalnog suda u Zenici, Okružnog javnog tužilaštva u Doboju, te Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH.

Uvod u drugu panel diskusiju bilo je predstavljanje Izvještaja o primjeni standarda zaštite prava iz člana II/3b) Ustava BiH i člana 3 Evropske konvencije u praksi sudova u BiH, a panelisti su bili predstavnici Ustavnog suda BiH, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Vrhovnog suda FBiH, Kantonalnog suda u Mostaru, te Okružnog suda u Banjaluci.

Učesnici oba panela istakli su izraziti značaj da se u pogledu spomenutih članova Evropske konvencije na jednom mjestu pripreme izvodi iz relevantne sudske prakse domaćih sudova, kao i relevantne odluke Ustavnog suda. Aktivno su razgovarali i iznosili svoje stavove o značaju Izvještaja ističući da su vođeni značajnim brojem predmeta koji su se pojavili pred domaćim sudovima i Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, a u kojima se ispituju navodne povrede prava iz ova dva člana. Kako je istaknuto, Izvještaji predstavljaju pokušaj da se ukaže na sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (ESLjP), Ustavnog suda BiH, kao i redovnih sudova u BiH iz ove oblasti, s krajnjim ciljem harmonizacije sudske prakse i kreiranja pravne sigurnosti.

Otvaranju drugog dana Konferencije prisustvovao je i predstavnik Delegacija Evropske unije u BiH, kao i Generalnog direktorata za ljudska prava i vladavinu prava Vijeća Evrope. Prije radnog dijela drugog dana skrenuta je pažnja na izvještaj Evropske unije kojim se ističe neophodnost usvajanja programske reforme 2023., što uključuje i mjere za jačanje kvaliteta i efikasnosti pravosuđa. Naglašeno je da je potrebno pojačati djelotvornost kvalitete sudske prakse, usprkos izazovima s kojima se suočava pravosudna zajednica. S naglaskom na osiguranje jednakosti pred zakonom koja je od suštinskog značaja za svakodnevni život građana BiH, rečeno je da je Evropska unija iz tih razloga odlučila da podrži kreiranje Baze sudske prakse kao puta ka konzistentnosti sudske prakse, jednog od koraka ka povećanju pravne sigurnosti.

Predstavnik Vijeća Evrope je predstavio ulogu ovog tijela u razvoju deskriptora, naglasio da funkcionalnost pravosuđa treba da bude vidljiva, te da se putem baze sudske prakse promoviše odgovornost pravosudnog sistema, a da je dostupnost javnosti bitan dio toga. Potencijal predstavljene Baze leži u njenoj višestrukoj namjeni koja obuhvata usklađivanje sudske prakse, horizontalno i vertikalno, kreirajući temelj za analizu sudske prakse i neutralizaciju nejednakosti sudske prakse.

Tokom panela drugog dana istaknuto je da je Baza sudske prakse rezultat zahtjevnog i predanog dugogodišnjeg rada zaposlenika različitih profesionalnih usmjerenja četiri suda najviše instance u BiH, međunarodnih partnera i saradnika VSTV-a. Imajući u vidu četiri obuhvaćene jurisdikcije, nejednak pravni okvir i nepostojanje tijela koje osigurava harmonizaciju sudske prakse, jasno je da je potreba za Bazom sudske prakse goruća u čitavoj profesionalnoj zajednici.

Planirano je da Baza sudske prakse sudijama i tužiocima bude dostupna od 1. januara 2022. godine, a počev od 1. februara 2022. bi trebala biti dostupna široj profesionalnoj zajednici, koja će se putem nje na jednom mjestu moći informisati o odlukama sudova, stavovima i pravnim shvatanjima.

Na Konferenciji je usvojen niz zaključaka koji su prikazani u nastavku:

1. *Uvodna izlaganja, izlaganja panelista i diskusija koja je vođena u potpunosti su potvrdili opravdanost održavanja Pravosudnog foruma.*
2. *Kroz izlaganja i raspravu utvrđeno je da je nužno i dalje raditi na harmoniziranju sudske prakse, kao i na podizanju standarda zaštite prava iz Ustava BiH i Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija) utvrđenih članovima II/3b) i II/3f) Ustava BiH, tj. članovima 3 i 8 Evropske konvencije, koji su bili tema ovog Forumu.*
3. *Također, učesnici ovog Forumu su ukazali i na potrebu nadogradnje pravnog okvira iz ovih prava u domaćem zakonodavstvu.*
4. *U odnosu na član II/3f) Ustava BiH i član 8 Evropske konvencije kod primjene posebnih istražnih radnji, ukazano je da one predstavljaju zadiranje javnih vlasti u ova prava kod svake osobe. Okolnost da je zakonom predviđena mogućnost miješanja javnih vlasti u uživanje ovih prava nije dovoljna za zaključak da preduzetim miješanjem nije povrijeđeno to ljudsko pravo, nego se u svakom konkretnom slučaju moraju primijeniti standardi koje su već utvrdili ESLJP i Ustavni sud, kako ne bi došlo do povreda.*
5. *Naredbe suda za provođenje posebnih istražnih radnji moraju da sadrže dovoljne razloge utvrđene zakonom, kao i razložno obrazloženje da se dokazi nisu mogli pribaviti na drugi način.*
6. *Stavovi ESLJP-a zauzeti u presudi Dragojević protiv Hrvatske prihvaćeni su u praksi sudova u BiH kao smjernice prilikom odlučivanja o zakonitosti naredbi za provođenje posebnih istražnih radnji, te zakonitosti dokaza koji su pribavljeni na osnovu njih.*
7. *Pretraz stana predstavlja miješanje u pravo iz člana II/3f) Ustava BiH i člana 8 Evropske konvencije, te mora biti provedeno u skladu sa zakonom i proporcionalno cilju koji se želi postići.*
8. *U sporovima iz odnosa roditelja i djece sud mora da se rukovodi isključivo najboljim interesima maloljetnog djeteta. Standard „najbolji interes djeteta“ prihvaćen je kao jedno od osnovnih načela za uređenje i zaštitu prava djeteta shodno Konvenciji o pravima djeteta.*
9. *Standard dokazivanja utvrđen za povredu člana II/3b) Ustava BiH i člana 3 Evropske konvencije je „van razumne sumnje“, što se može utvrditi na osnovu „koegzistiranja dovoljno čvrstih, jasnih i usaglašenih zaključaka ili sličnih nespornih činjeničnih pretpostavki“.*
10. *Da bi neko postupanje potpadalo pod odredbu člana 3 Evropske konvencije ono mora dostići minimalni stepen težine. Ovaj test se primjenjuje u svakom slučaju, bez obzira na koji se oblik zlostavljanja navodi odnose.*
11. *Praksa sudova u BiH ukazuje na to da se pitanje zabrane mučenja postavlja, između ostalog, u predmetima koji se tiču nestalih osoba, lišavanja slobode, ratnih zločina i adekvatne medicinske njege osuđenih osoba i osoba lišenih slobode, pa čak i određenih pitanja koja se tiču djece (u kontekstu pitanja maloljetničke delikvencije i djece u ulozi oštećenih). Ukazano je da u ovom dijelu zaštite nije dobra domaća regulativa i da bi je trebalo doraditi.*
12. *U odnosu na bazu sudskih odluka, četiri suda najviše instance (Sud BiH, Vrhovni sud FBiH, Vrhovni sud RS-a i Apelacioni sud Distrikta Brčko) treba da bazu sudske prakse u BiH nastave*

dodatno obogaćivati sadržajem, a odjeljenja sudske prakse treba kontinuirano jačati materijalnim i ljudskim resursima.

13. *Četiri suda najviše instance trebaju nastaviti s utvrđenom praksom periodičnih sastanaka na kojima će se raditi na proširivanju deskriptora i njihovom horizontalnom povezivanju.*
14. *Baza sudske prakse treba da služi kao osnova za identifikaciju tema za harmonizacijske panele, te razmatranje i drugih pitanja vezanih za usaglašavanje sudske prakse.*
15. *Potrebno je da VSTV razmotri mogućnost normiranja rada odjeljenja sudske prakse i panela za ujednačavanje sudske prakse kroz izmjene i dopune postojećeg Pravilnika o orijentacionim mjerilima za rad sudija i stručnih saradnika u BiH.*
16. *Pravosudna i profesionalna zajednica se mora upoznati s praksom najviših sudskih instanci, a Portal treba biti dostupan pravosudnoj i stručnoj zajednici i građanima.*
17. *VSTV treba organizovati stručnu diskusiju o praksi anonimiziranja sudskih odluka sudova u BiH kako bi praksu o anonimizaciji uskladili s najboljim evropskim praksama.*
18. *Potrebno je da VSTV revidira pravni okvir za rad panela za harmonizaciju, razmotri mogućnost proširenja sistematizacije radnih mjesta u sudovima, te da pokrene pregovore s vladama o osiguranju budžeta.*
19. *Učesnici ovog Foruma ocjenjuju korisnim za praktičnu primjenu u svakodnevnom radu izvještaje koji su pripremljeni u štampanom obliku, s pregledom dijela prakse redovnih sudova s cijelog područja BiH, prakse Ustavnog suda i ESLjP-a.*
20. *Učesnici Foruma zahvaljuju Ustavnom sudu BiH, AIRE Centru i VSTV-u na organizovanju ovog Foruma i očekuju da će se ova praksa nastaviti i narednih godina.*

Snimak prvog dana konferencije je dostupan na sljedećem linku: <https://youtu.be/TgyVjY5Go7w>.

Snimak drugog dana konferencije je dostupan na sljedećem linku: <https://youtu.be/mip45dXoiTo>.